

FILUM

Today 11:59

Филолошко-уметнички факултет Крагујевац
СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Зборник радова са XIX међународног
научног скупа
одржаног на Филолошко-уметничком
факултету у Крагујевцу
(25-26. октобар 2024)

Књига II

ПРИЈАТЕЉСТВО

Seen

СРПСКИ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ, УМЕТНОСТ
Зборник радова са XIX међународног научног скупа
одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
(25-26. октобар 2024)

Књига II

ПРИЈАТЕЉСТВО

Крагујевац, 2025.

САДРЖАЈ

- Јасмина М. АХМЕТАГИЋ*
ПРИЈАТЕЉСТВО, ОДГОВОРНОСТ И ПРОБЛЕМ
ИЗБОРА: КНЕЗ МИШКИН / 19
- Весна Р. СТАНКОВИЋ ПЕЈНОВИЋ*
НИЧЕОВО ПРЕВРЕДНОВАЊЕ ВРЕДНОСТИ ПРИЈАТЕЉСТВА / 31
- Саша Ж. РАДОВАНОВИЋ*
НИЧЕОВ ЗАРАТУСТРА О ПРИЈАТЕЉСТВУ / 41
- Љиљана РОГАЧ МИЈАТОВИЋ*
ПОЛИТИКЕ ПРИЈАТЕЉСТВА У КУЛТУРНОЈ ДИПЛОМАТИЈИ / 49
- Светлана М. РАЈИЧИЋ ПЕРИЋ*
„ЉУДСКИ МАНИФЕСТ”, КОНЦЕПТ ПРИЈАТЕЉСТВА ПОСЛЕ '68-Е / 59
- Сузана MARJANIĆ*
О АКТАНТУ „ПРИЈАТЕЉЈИ” У KRLEŽINOM ŽIVOTU / 73
- Владимир Б. ПЕРИЋ*
БРАТСКА ЉУБАВ ИЗМЕЂУ ИДЕАЛА И СТВАРНОСНИХ ПРЕПРЕКА / 83
- Марија С. Докић*
АРХЕТИП ХАРМОНИЈЕ КАО ПРВИ ЕЛЕМЕНТ КРЕАЦИЈЕ И ЊЕНА
(АНТИ)ТЕЗА СИМЕТРИЈА КАО ДРУГИ (ДУХОВНО СТВАРАЛАШТВО КАО
ОДГОВОР НА (НЕ)ПРИЈАТЕЉСТВО СИМЕТРИЈЕ И ХАРМОНИЈЕ) / 93
- Милица Б. МОЈСИЛОВИЋ*
ИВО АНДРИЋ: ОРИЈЕНТОФОР ИЛИ ЖРТВА
ПОЛИТИКЕ НЕПРИЈАТЕЉСТВА? / 105
- Маша Љ. ПЕТРОВИЋ*
ПРИЈАТЕЉСТВО КАО ОСНОВНИ ЧИНИЛАЦ ЕМОЦИОНАЛНОГ
ПЕЈЗАЖА ФРАТАРСКИХ ПРИЧА ИВЕ АНДРИЋА / 117
- Ана Д. СТЕВИЋ*
ПРИЈАТЕЉСТВО, ПРИЧА И ИСТОРИЈА У ПРОКЛЕТОЈ АВЛИЈИ
ИВЕ АНДРИЋА И СЛУЧАЈУ ЦЕМ ВЕРЕ МУТАФЧИЈЕВЕ / 131
- Кашарина С. ЛАЗИЋ*
НАРЦИСОИДНОСТ У СВЕТУ ФИКЦИЈЕ – АНДРИЋЕВ ОМЕР-
ПАША ЛАТАС ИЛИ ГРАНДИОЗНА СЛИКА О СЕБИ / 141
- Софија П. СИМОВИЋ*
САЗНАЊЕ БЕЗ ИМЕНА И ГРАНИЦЕ – КЊИЖЕВНОСТ И ФИЛОЗОФИЈА
КАО ПРИЈАТЕЉИ ИСТИНЕ У ТУМАЧЕЊУ АНДРИЋЕВЕ ПРИПОВЕТКЕ
„НЕМИРНА ГОДИНА” И КРЛЕЖИНЕ ПРОЗЕ „ЉУБАВ МАРЦЕЛА
ФАБЕР-ФАБРИЧИЈА ЗА ГОСПОЋИЦУ ЛАУРУ ВАРОНИГОВУ” / 153
- Мирјана М. БЕЧЕЈСКИ*
КНЕЗ МИХАИЛО АНАСТАСА ЈОВАНОВИЋА У РОМАНУ
БЕЗДНО СВЕТЛАНЕ ВЕЛМАР-ЈАНКОВИЋ / 163

Марија М. ШЉУКИЋ

СИМБОЛИЧКА ПРОЈЕКЦИЈА ПРИЈАТЕЉСТВА У ПРОЗРАЦИМА
И ПРОЗРАЦИМА 2 СВЕТЛАНЕ ВЕЛМАР-ЈАНКОВИЋ У
ОГЛЕДАЊУ ЕПОХАЛНОГ ДИНАМИЗМА / 173

Часлав В. НИКОЛИЋ

ШАВ: ПРИЈАТЕЉСТВО У ПРИЧИ „ШТИТ” ДЕЈАНА ВУКИЋЕВИЋА / 183

Оља С. ВАСИЛЕВА

ДУША ЗВЕРИЊАКА: ЈЕЦАЈИ ПРИЈАТЕЉСТВА
МИОДРАГА БУЛАТОВИЋА / 193

Јелена З. МИЛИЋ

БЕОГРАДУ, ПРИЈАТЕЉСКИ: ПРАВО НА ГРАД У РОМАНУ
ПРИЈАТЕЉИ СЛОБОДАНА СЕЛЕНИЋА / 203

Магда Г. МИЛИКИЋ

„НЕМА ДАНАС ДРУГА. ЛОПОВ ЗЕМЉУ ПРИТИСК’О”:
(АНТИ)ЈУНАЦИ БУГАРСКЕ БАРАКЕ МИЛИСАВА САВИЋА / 215

Жарка Ж. СВИРЧЕВ

МЕМОАРИСТИКА МАГДЕ СИМИН БОШАН
И ЕТИКА ПРИЈАТЕЉСТВА / 227

Сара З. АРВА

ДРУГИ, ТО ЈЕ МОЈ СВЕТ: ПРИЈАТЕЉСТВА ЈАРЕ РИБНИКАР
У МЕМОАРИМА ЖИВОТ И ПРИЧА / 237

Тамара М. ЉУЈИЋ

ПРИЈАТЕЉ, ТО САМ ЈА! / 247

Сања В. ГОЛИЈАНИН ЕЛЕЗ

ХЕТЕРОТОПИЈСКО БИЋЕ СРПСКОГ ПЕСНИШТВА –
АУТОРЕФЕРЕНЦИЈАЛНОСТ ПРИЧЕ О (НЕ)ПРИЈАТЕЉСТУ / 257

Милица А. КАНДИЋ

ЕКОПОЕТИКА: ПРИЈАТЕЉСТВО ЧОВЕКА И ПРИРОДЕ / 277

Маја Ј. МЕДАН ОРСИЋ

ПРИЈАТЕЉСТВО У ПОЕЗИЈИ МИЛАНА ДЕДИНЦА / 287

Миломир М. ГАВРИЛОВИЋ

ВАСКО ПОПА И МИОДРАГ ПАВЛОВИЋ – ПЕСНИЧКИ ДИОСКУРИ / 299

Милица В. БУКОВИЋ

ПОЛИТИКЕ ПРИЈАТЕЉСТВА У ПОЕЗИЈИ ДРАГАНА БОШКОВИЋА / 313

Ђорђе М. ЂУРЂЕВИЋ

ПРИЈАТЕЉСТВО ’ТИХОГ ГЛАСА’: ЗАЛОГ ОЧЕНАША У
ПОЕМИ *URISTEN* ДРАГАНА БОШКОВИЋА / 323

Снежана Ј. МИЛОЈЕВИЋ

МОТИВ ПРИЈАТЕЉСТВА У ВАРЛААМУ И ЈОАСАФУ / 333

Марија Ј. БЕЛИЦА

ТЕМА ПРИЈАТЕЉСТВА У ДОСИТЕЈЕВОМ СОБРАНИЈУ
РАЗНИХ НАРАВОУЧИТЕЉНИХ ВЕШТЕЈ / 343

Ана Д. КОЗИЋ
ПРИЈАТЕЉСТВО МЕЂУ МУШКАРЦИМА У
РОМАНИМА БОРИСАВА СТАНКОВИЋА / 351

Александра П. СТЕВАНОВИЋ
КУЛТУРА И УМЕТНОСТ ИСТОКА У ПРИЈАТЕЉСТВИМА
КНЕЗА БОЖИДАРА КАРАЂОРЂЕВИЋА / 363

Оливера С. МАРКОВИЋ
РЕТОРИЧКИ МОДЕЛИ КЊИЖЕВНОГ ПРИЈАТЕЉСТВА У
ЕНГЛЕСКОМ ХУМОРИСТИЧКОМ РОМАНУ 18. ВЕКА / 373

Лиана В. ПЕТРОВИЋ
ПУТОВАЊЕ ПРЕМА ДРУГОМЕ КАО ПУТОВАЊЕ ПРЕМА
(НЕМОГУЋЕМ) СОПСТВУ: ПРИЈАТЕЉСТВО, ИДЕНТИТЕТ И
ПРИЧА У РОМАНУ ТАЛАСИ ВИРЦИНИЈЕ ВУЛФ / 385

Никола М. ЂУРАН
БИЋЕ И ЗАЈЕДНИЦА: ОНТОЛОШКА СТУДИЈА ЉУДСКИХ ОДНОСА
У РОМАНУ *ВРИ НОВИ СВЕТ* ОЛДОСА ХАКСЛИЈА / 395

Ана М. НИЋИФОРОВИЋ
ДРАМСКИ СВЕТ ХАРОЛДА ПИНТЕРА: ПРИЈАТЕЉИ И ЉУБАВНИЦИ / 405

Анја В. PETROVIĆ
REIMAGINING WOMANHOOD: POSTFEMINIST PERSPECTIVES
IN ANNE TYLER'S *VINEGAR GIRL* (2016) AND WILLIAM
SHAKESPEARE'S *THE TAMING OF THE SHREW* / 415

Ивона РАДОЈЕВИЋ АЛЕКСИЋ и Милан Д. ТОДОРОВИЋ
ПРИЈАТЕЉСТВО ПОД ОКРИЉЕМ ЦИВИЛИЗОВАНЕ
ЗАЈЕДНИЦЕ – МОРАЛНА ДЕГРАДАЦИЈА ГОЛДИНГОВИХ
ДЕЧАКА С ПУСТОГ ОСТРВА / 425

Теодора С. Илић
ИНТИМНОСТ У МЕТАФИКЦИЈИ: УЛОГА ЧЕТВРТОГ ЗИДА У СТВАРАЊУ
ПРИЈАТЕЉСТВА ИЗМЕЂУ ЛИКА И ПУБЛИКЕ У СЕРИЈИ *FLEABAG* / 435

Владимир Ј. КАРАНОВИЋ
КОНЦЕПЦИЈЕ ПРИЈАТЕЉСТВА, ЉУБАВИ И СЛОБОДЕ У РОМАНУ
УСПОМЕНЕ ЈЕДНОГ НЕЖЕЊЕ ЕМИЛИЈЕ ПАРДО БАСАН / 445

Светлана СТЕВАНОВИЋ
ЗАТВОР И ПРИЈАТЕЉСТВО У РОМАНУ *ДАНИ КУТЕ*
ЕДМУНДА ПАСА СОЛДАНА / 455

Верка Г. КАРИЋ
ЗНАЧАЈ ПРИЈАТЕЉСТВА ПРИ ГРАЂЕЊУ МАСКУЛИНИТЕТА
У РОМАНУ *ГРАД И ПСИ* МАРИЈА ВАРГАСА ЉОСЕ / 469

Елма И. Халиловић
ПРИЈАТЕЉСТВО ИЗМЕЂУ МЛАДИХ И СТАРИХ
У РОМАНИМА ИГОРА КОЛАРОВА / 481

Марина М. ПЕТРОВИЋ ЈИЛИХ
ЈЕДАН ЧОВЕК, ЈЕДАН ПАС И ДВЕ ПРИЧЕ О ПРИЈАТЕЉСТВУ / 491

Кашарина В. МЕЛИЋ
ПРИЈАТЕЉСТВО У СЕНЦИ НАЦИЗМА:
АДРЕСАТ НЕПОЗНАТ К. К. ТЕЈЛОР / 499

Милена Р. НЕШИЋ ПАВКОВИЋ
ИЗАЗОВИ АДОЛЕСЦЕНТСКОГ ПРИЈАТЕЉСТВА У ВРЕМЕ ХИТЛЕРОВОГ
УСПОНА: ПРОНАЂЕНИ ПРИЈАТЕЉ ФРЕДА УЛМАНА / 505

Георгина В. ФРЕИ
ДИДАКТИЗАЦИЈА КЊИЖЕВНИХ ТЕКСТОВА ПОМОЋУ
АЛАТА ПОДРЖАНИХ ВИ: ИДЕЈЕ ЗА ПРИМЕНУ
У НАСТАВИ СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 513

Оливера С. Жижовић
ЉУБАВ КОЈА РАЗАПИЊЕ: „ЈУДА ИСКАРИОТСКИ“
ЛЕОНИДА АНДРЕЈЕВА / 525

Милан Б. ГРОМОВИЋ
КОМПАРАТИВНИ ТРОУГАО: ПРИЈАТЕЉСТВО ПЕСНИКА
И БОГА У БЕЛОРУСКОЈ ПОЕЗИЈИ / 535

Бранислава Д. МАКСИМОВИЋ
ТРАКТАТ ТОРКВАТА ТАСА МАНСО ИЛИ О ПРИЈАТЕЉСТВУ
КАО ПРИМЕР ПРОМИШЉАЊА ДРУШТВЕНО-
ФИЛОЗОФСКИХ ПИТАЊА У РЕНЕСАНСИ / 545

Ане А. FERRI
RENEANSNO PRIJATELJSTVO IZMEĐU PЈESNIKA LUDOVIKA
PASKVALIĆA I PROVIDURA MATEA BEMBA / 555

Марија М. ПЕЈИЋ
ПРИЈАТЕЉСТВО КЛОРИДАНА И МЕДОРА У БЕСНОМ
ОРЛАНДУ ЛУДОВИКА АРИОСТА / 569

Кашарина З. ЂИРОВИЋ
ПРИЈАТЕЉСТВО КАО (ПО)ЕТИЧКИ ИМПЕРАТИВ У
ФРАНЦУСКОМ И СРПСКОМ НАДРЕАЛИЗМУ / 581

Магда Г. МИЛИКИЋ¹*Институт за српску културу Приштина – Лейосавић*

„НЕМА ДАНАС ДРУГА. ЛОПОВ ЗЕМЉУ ПРИТИСК’О”: (АНТИ)ЈУНАЦИ БУГАРСКЕ БАРАКЕ МИЛИСАВА САВИЋА²

Збирка приповедака *Бугарска барака* М. Савића спада у најзначајнија остварења *стварносне* или *црне прозе*. Савићева прва књига у средиште поставља жестоке типове Рашке у ратно и поратно време, док генеза дела открива елементе како тзв. високе, тако и ниске културе. Нихилизам рата, сугерише се у причама, водио је цивилизацију и друштво у хедонизам и потрошачку културу. У таквим околностима нема простора за дубоке међуљудске односе, већ су и они подређени схватању живота по ком постоје само 'сада и овде'.

Кључне речи: Милисав Савић, *Бугарска барака*, *стварносна проза*, *црна проза*, *проза црног шаласа*, прича, *Студент*, репортажа, (анти)јунак

Прича „Конобар и мотор” из прве књиге М. Савића, *Бугарска барака*, говори о младићу који купује мотор како би постао један од градских „фрајера”. Младић убрзо доживљава саобраћајну несрећу, мотор му сагори, а у болници га посећује једино другар „који се издавао за песника и изигравао Шекспира” (Савић 1969а: 81). „[П]еснички” теши конобара што је изгубио повлашћен статус на рашчанском корзоу: „Техника и цивилизација уништила је у човеку она основна људска осећања: љубав и срећу. Човек је постао свој властити роб. Човек тежи за влашћу, за богатством... Своја основна осећања подвргао је томе.” (Савић 1969а: 82)

Савићева *Бугарска барака* спада у прва значајнија дела српске послератне прозе која говоре о потрошачком друштву у настајању. Значај *стварносне*, *црне* или *прозе црног шаласа* лежи, наиме, на првом месту у томе што је „артикулисала актуелно осећање живота”, „нова вредносна усмерења” и „нов идеал постојања” у послератном свету (Ђорђевић 2011: 87). Убрзану индустријализацију како у капиталистичком тако и социјалистичком контексту шездесетих година критикује између осталих и Херберт Маркузе, мислилац који је био 'икона' тзв. нове левице и студентских демонстрација, о коме се писало и у *Студенту*. У студији *Човек једне димензије* (1964) Маркузе пише о привиду слободе у развијеном индустријском свету. Говори о „виталним” и „кривим” потребама и истиче да потоње намеће хедонизам послератног друштва – као део интереса тог друштвено-политичког система. Већина потреба за релаксацијом, развеселавањем и конзумацијом у најширем смислу, сматра Маркузе, спада у криве потребе, док „[о]слобођење” човека „овиси од освијештености о сужањству, а развој ове свести је стално пријечен преминацијом потреба и задовољења” (Маркузе 1968: 26).

Већина прича из *Бугарске баракe* прво су објављене у *Студенту*, *Видицима*, *НИН*-у, чак и *Борби*, док је за генезу Савићеве збирке посебно важно сагледати *Студент*, незванично гласило демонстрација 1968. Савић је у *Студенту* сарађивао од 1967, објављујући различите врсте текстова, углавном цртице, репортаже

¹ magdamilic95@gmail.com

² Рад је написан у оквиру научноистраживачког рада НИО по Уговору склопљеним са Министарством науке, технолошког развоја и иновација РС број 451-03-136/2025-03 од 27.01.2025. године.

и интервјуе, при чему су периодички жанрови на челу са репортажом артикулисали „фундаментална питања” *стварносне прозе* (Лалатовић 2023: 161)³. *Студент* је идеолошки био близак *Praxisu* и Корчуланској летњој школи, марксистичком кругу интелектуалаца који су се, у духу Х. Маркузеа и Е. Блоха, залагали за „критику свега постојећег”.

За *Студент*, који је, како каже, тада био најслободнији лист у Југославији (2016: 7), Савић је водио интервјуе са З. Пешић Голубовић, чланицом редакцијског одбора *Praxisa*, затим са Ж. Павловићем, Д. Радовићем, Б. Пекићем, С. Селенићем, М. Витезовићем, Жиком Лазићем. Из разговора можемо видети да га највише интересују теме везане за књижевни ангажман и „слободу стваралаштва”. У најугицајније фигуре нове левице и студентских демонстрација свакако спада и Ж. П. Сартр: његово схватање ангажмана одредило је многе ауторе *стварносне прозе*. Говорећи о генерацији писца која се јавља заједно с њим, Савић у првом интервјуу који је дао истиче: „Све идеје, естетске и политичке, које заступају писци данас, условљене су збивањима у нашем друштву, развојем самоуправљачког социјализма. Велика слобода стваралаштва омогућила је писцима да о неким суштинским питањима која муче данашњег човека говоре отворено. Езоповски језик одузмире. Скоро да нема табу-тема.” (Савић 1969в)

Демонстрације у Југославији 1968. део су глобалног таласа студентских протеста, односно разуђеног неомарксистичког покрета који се у то време ширио са Запада. У аутофикцији *Тојола на шераси* Савић описује догађаје из 1968. Он ту иронично, али не без симпатија за свој младалачки бунт, себе види као Че Гевару, као „прослављен[ог] командант[а] герилских одреда” (Савић 1985: 163). Независно од контекста, студенти су се широм света борили против ауторитаризма у било ком облику (Kurlansky 2004: 9). Сви су се борили за социјалну правду, демократизацију уметности и штампе (Савић 1985: 233), а тим циљевима је био посећен и *Студент* (Мољковић 2008: 76; Савић 2020: 181).

Послератну омладину највише су формирале тековине друштва везане за слободно време: аутомобил, телевизор, радио и грамофонске плоче (Сен-Жан-Полен 1999: 13). Ширење масовних медија, популарне културе и уопште вестернизација живота у Југославији тог периода продрили су и у Савићеву рану прозу. Такви елементи играју значајну улогу у профилисању (анти)јунака у *Бугарској бараци*, а посебно у наредним Савићевим књигама *Љубави Андрије Курандића* (1972) и *Младићи из Рашке* (1977). Ова три дела чине својеврсну целину у пишевом опусу: уз већину цртица и репортажа (које нису непосредно ушле у састав неке књиге), сва три дела у средиште постављају „фрајере”, „дасе” и „мангупе”, односно ликове који се упињу да то постану⁴.

У односу на *Љубави Андрије Курандића* и *Младиће из Рашке*, који доносе више хумора и ведрине, *Бугарска баракa* је у већој мери зачињена елементима натурализма, бруталности и друштвене критике. Због такве, мрачне визије Другог светског рата и социјалистичке изградње Савић је имао проблема са рашчанском влашћу. „Тачно је да је стварност, и то ружна, била доминантни предметни слој те прозе, али нас је пре свега занимала њена презентација (приповедачки поступак)” (2019: 143), рећи ће Савић бранећи ову поезику од оцене да је реч о пуком миметизму. У причи „Конобар и мотор” затичемо и Мацка, главног лика *Младића*

3 *Студент* је још од оснивања 1937. године профилисан као ангажован левичарски лист (в. Лалатовић 2023: 151–200).

4 Већина Савићевих студентских цртица и репортажа, као и интервјуа, сабрана је у књизи *Шездесетосмаш* (2016).

из Рашке – сам почетак Савићеве друге прозне збирке обзнањује да је Мацко „нај-јачи и најопаснији даса Рашке” (Савић 1977: 7). О чврстој поетичкој вези између Савићевих раних књига говори и то што ће прича „Пролазе ли возови Ибарском долином”, с краја *Бугарске баракe*, бити прикључена другом издању *Младића из Рашке* (1998), док су у последњем, двојезичном издању *Младића* (2022), уз помешану, из *Бугарске баракe* додате и „Скитница” и „Конобар и мотор”.

Жанр цртице и репортаже у Савићевим раним текстовима се често преплићу. У коментарима уз своје најраније текстове Савић и истиче да су аутори тог доба „прећутно, брисали границу између репортаже и чисте приче (литературе)” (Савић 2016: 56). Такође, редакција *Ситудениа* ће истаћи да су репортаже објављиване „према мерилима која важе у литератури” (Мољковић 2008: 39). У овом периоду се, заправо, на ширем културном плану постепено приближавају фикција и документ, доприносећи постепеном рађању постмодерне. О флуидној природи овог новинско-литерарног облика Савић је у то време писао у тексту „О репортажи”, који је прожет ’контрадикцијама’ и релативизацијама. У протопостмодернистичкој визији стварања Савић на различите начине истиче да је репортажа фикционални жанр, и у исто време акценује документарност, односно истинитост као њене важне одлике. Ту између осталог читамо да „писац репортаже” „не сме да се оглуши о основне уметничке захтеве, а поготово о захтеву истинитости”, која се овде схвата као веродостојност (в. Савић 1969д; Савић 2016: 115–118).

Савићеве репортаже и цртице често говоре о животу младих, па су у обрисима карактеризације ликова чести елементи из савременог живота, везани за музику, филм, моду и уопште животни стил омладине. У текстовима се помињу перлонске кошуље, фармерке, транзистори, игранке, *бишилс* фризура, мотори, аутомобили, као и петпарачки, „Х-100” романи: „Свакаких има, од доживљаја Луна, краља поноћи, до оних о револверашу Билу.” (Савић 1968б) Наслов репортаже „Тај бели, бели свет” настао је према преводу наслова америчке комедије *Тај луди, луди свет* (1963) Стенлија Крејмера, која је тада приказивана у београдским биоскопима (в. ВН 1967). Приче *Бугарске баракe* говоре о животу провинције, а она на различите начине заостаје за великим градом, те стога елементи урбаног живота нису у тој мери присутни, али су свакако заступљени. Наратор и други ликови у цртицама, репортажама, односно причама *Бугарске баракe*, обраћају се језиком који је непосредан, заснован на сленгу, пун дијалектизама, вулгаризмама, англицизама итд. О томе Савић у мултижанровској прози *Rimski dnevnik*, *приче и један роман* пише:

Под утицајем прозе Драгослава Михаиловића, исписивао сам их [репортаже – прим. М. М.] у првом лицу, са поприлично колоритним језиком јунака-наратора. Из Градског комитета стизале су гласине да се помно анализирају сви текстови у *Ситудениу*, пре свега Љубомира Тадића, Михајла Марковића и осталих филозофа, а онда и они репортажни. Не те анализе нисмо давали ни пет пара: позивали смо се на теорију ’критике свега постојећег’, иза нас је стајала марксистичка тврдња да социјализма нема без перманентног оспоравања постојећег стања. (Савић 2008: 61)

Рашчански (анти)јунаци углавном бораве у кафанама и биртијама, у то време најзначајнијим јавним местима, „углавном промашених и пропалих егзистенција” (Савић 2019: 52). Тек једна прича *Бугарске баракe* говори о младићу који, попут београдског студента из репортажа и цртица, иде на игранке. Савићев студент, такође, гледа филмове црног таласа, слуша један од првих београдских рокенрол бендова „Силуете” (в. о томе: Раковић 2012). У цртици/репортажи „Гале

швалер” читамо о љубавној авантури насловног лика: „Био ја на игрању у Дому омладине. Иначе, ту се скупља одабрано друштво: долазе најбоље цуре и прво-разредни фрајери. Има и шљама, неких набећених шизера, али они се из клепе брзо одшкартирају” (Савић 1967а). Гале швалер помиње „клату”. Ова реч у сленгу означава друштво, екипу у урбаној средини. Међу прва дела у српско-хрватском контексту која доносе елементе популарне културе спада судски забрањиван роман *Чанги* (1963) Алојза Мајетића, који говори о делинквентској „клати”.

У Савићевим репортажним записима о „цимерском” животу има ласцивних момената, какви су чести и у *Бугарској бараци*:

Изљуштени зидови су облепљени новинским сликама глумица: изнад, сапуницом иштрцаног, огледала, смеши се Жана Моро – нека француска дива – на унутрашњој страни врата трти голо дупенце Брижит Бардо, до прозора се прси Беба Лончар, наша секс-бомба. Све у свему, соба је прљава: цимерима не пада на памет да је уреде и очисте, а ја нисам бруцош па да дириндам за њих. Тако се, Лацунка, соба ништа не разликује од бугарске баракe у рашчанском радничком насељу!

Преко пута станују неки странци. Роксују ли, роксују они. Пуни су долара, лову бљују. Код њих навраћају неке дронфуљаче, већином малолетнице; ни кућишта, ни станишта немају те девојке у усјактелим фармерицама; долуљале су од Тетова, од Липљана, срећу у Београду да траже. Милиција је навраћала и хапсила их. Ништа не вреди. Опет долазе, ходник увече забруји од лупе њихових потпетица. – Причају да је неки даса у трансу – музика и пиће га узбудило – одгризао ону ствар једној плавуши. Као што видиш, Лацунка, курвештије има и ван Рашке, свуд је мутљаница. (Савић 1967б)

Савићеве цртице и репортаже директније су прошивене социјалним ангажманом, што није случај са поетички сложенијим причама *Бугарске баракe*. „Беспосличар” је репортажа наглашене социјалне димензије која ће, у измењеном облику, ући у приповедну књигу *Ујак наше вароши* (1977). Говори о рашчанском ауто-механичару чије речи практично сажимају профиле (анти)јунака *Бугарске баракe*:

Зову ме беспосличар, гребатор (кад немам цигара), пропалица, мангул, бараба, уличар (зато што сам стално на улици), дангуба, гилиптер (због поцепаног одела), фрајер, битлс (због мало дуже косе и кад се не обријем), спадало, попушњара, јајара, ливра, пачавра, замзил, елебак, кафански инвентар, шљокација, пијаница. (Савић 1968а)

Радник говори о социјалној неправди и наглашава да нема никакве идеале: „Партија?! После рата људи су се уписивали у њу да би добили посао, да би направили каријеру. Сад и то не може више. Нема идеала. Живот ти је да се што боље наједеш, најдереш и напијеш. Свако мисли на себе” (Савић 1968а).

[...] насилна снага, велика и силна, примитивна и незајажљива мушкост.” (Савић 1969а: 21)

На широком кревету стајала је писаћа машина, кожна торба и револвер са опасачем. У једном углу, на поду, сјакао се оквир иконе. Лице Исуса Христа било је пробушено мецима. (Савић 1969а: 31)

Бугарску бараку чини тринаест анегдотски заснованих прича, испуњених једином и раскалашности. Савићев приповедни венац (в. Јеремић 1976) гради специфичан мозаик – панорамски приказ Рашке. Приче приказују „време жестоких егзистенција, време мушких” (Јуришевић 1993: 182) и у исто време казују о онима „којима измиче љубав” (Росић 1990). Неке приче се састоје од фрагмената, о неким догађајима се приповеда из више перспектива. Пуно ликова се појављује

у више прича, а неки се најпре помињу у репортажама и цртицама. Приче *Бугарске баракe*, такође, прате цртежи Мира Главуртића. Такви цртежи били су чести уз репортажне текстове у периодици. Главуртићеви радови наглашавају еротику, бруталност и натурализам Савићевих прича. Цртежи дакле дискретно акцентују (псеудо)репортерску димензију *Бугарске баракe*, и тако имплицитно релативизују однос фикције и документарности.

Као основна тема *Бугарске баракe* могли би се издвојити „рашчански мит” и „легенд[а]” (Савић 1969а: 27), о чему Савић и казује у раном интервјуу, говорећи о завичају као инспирацији. *Младић из Рашке* објашњава да је тежио да преко регионалне понуди универзалну причу:

Рашка је за мене 'слика и прилика' свих провинцијских места. Паланка има своје навике, своју митологију, своје 'јавно мњење'. И све се то тешко и споро мења. Свакако да Рашка има нешто и специфично, нешто своје, 'рашко', и да, због тога, има доста локалног у мојим причама. Рашки крај има необично богату културу и историјску традицију. Тај крај био је средиште српских средњовековних владара, а у многим манастирима остале су фреске, нувене по својој лепоти. Данас је Рашка и привредно и културно заостала, крај је чемеран, а у главама неких људи има остатака и феудалног времена. Немаштина и оскудица је велика, социјална неједнакост такође, и све то условљава да већина људи формира једну посебну животну филозофију: како опстати у животу, како се прехранити, како зарадити што више. Самим тим и нека основна својства, као љубав и пријатељство, деформишу се. (Савић 1969в)

Оно што се о рашчанским (анти)јунацима говори и преноси средишња је дакле тема књиге. Стога искази попут „Пронесе се прича по Рашкој” (Савић 1969а: 67) или „Пронесе се глас по Рашкој” (Савић 1969а: 62) можда најбоље одражавају поетику Савићевог дела, у коме се „мит” и „легенда” поимају и као трач, измишљотина: „А то што се деси шоферу Берти прелази у легенду и измишљотину.” (Савић 1969а: 21) У (псеудо)фолклорном слоју збирке доминира сказ, приповедна техника која директно баштини традицију усменог приповедања. У причама се јавља низ фолклорних мотива: мотив урокљиве лепоте, жртве приликом градње, културноисторијско предање о стени са које су девојке скакале не би ли побегле од Турака итд. Издање *Бугарске баракe* о педесетогодишњици од првог издања Савић обогаћује низом аутопоетичких, али и фикционалних записа. Ту помиње и да је разматрао да наслов књиге позајми из народне традиције: „Уочи самог објављивања *Бугарске баракe* носио сам се мишљу да Рашку заменим неким другим именом. Да је назовем Јериње, по митској, проклетој Јерини. Да то не урадим, убедио ме је преводилац Петар Вујичић. Он ми је и сугерисао наслов књиге.” (Савић 2019: 130)

„Права историје Рашке исписана је у клозетима” (Савић 1969а: 15), истиче Богдан Јунски, лик чије је име алузија на студентске демонстрације, о којима се такође говори у збирци. „Мит” о Рашки чине приче о шоферима, рабаџијама, подводачима, ситним шверцерима, силеџијама, полицајцима, удбашима, фудбалерима итд. У (анти)јунаке *Бугарске баракe* спадају многе дангубе и они друштвено скрајнути, док они најжешћи не презају од туча нити од оружаних обрачуна с фаталним исходом. Картају се у новац – то чине и на гробљу – како би прекинули време, али пре свега да би осетили нарочито узбуђење. Збирком промичу и ликови жена, које су ту пре свега као објекат доказивања мушкараца. То су најчешће кафанске „певаљке”, проститутке, скитнице, недостижне рашчанске лепотице, „сељанке”. Нихилизам који је владао током рата, сугерише се у збирци, обликовао је и дефинисао односе у послератно, време социјалистичке изградње, за које се у „Рупи” каже: „А сви су имали пара, много пара, и никад

се од рата па наовамо није тако ждрало, пило и лумповало.” (Савић 1969а: 48) Прича „Оморина” већ насловом осликава егзистенцијалну тескобу пред немилосрдним партизанским ликвидацијама, које доносе „утицај руске постоктобарске прозе, пре свега Бабелове и Пиљњакове” (Савић 2019: 44).

„Година после рата”, прва прича у збирци, говори о свађи између инжењера Филипа, „прв[ог] комунист[е] у граду” (Савић 1969а: 6), тобожњег борца против мита и неправде, и доктора Билића, док расплет сукоба доноси иронијске опаске детета-наратора: „Филип се доцније помирио с доктором Билићем. Поче се говоркати да млади инжењер и није тако велики комуниста, како се спочетка мислило.” (Савић 1969а: 9) Лик комунисте Филипа, овејане варалице ⁴лаке на обарачу, први пут се помиње у цртици „Перлонска кошуља”. Она говори о Пери трактористи, младићу који се на сабору „кочоперио у белој перлонској кошуљи” какву Рашка до тада није видела, а какву ће купити и Милан столар у *Бугарској бараци*. Сазнања о моди у западним земљама у то време су стицана преко филмова и домаће штампе (Раковић 2012: 108–109): „И нико није знао где је Пера кошуљу набавио: да ли ју је Милан, шофер хладњаче, у Италији смувао, да ли су је шверцери са Космета за суво злато утрапили, или су му рођаци из Београда, буце неке, дипломате, поклонили.” (Савић 1967в)⁵ Слично конобару који купује мотор, Пера уз помоћ перлонске кошуље наклоност Рашчана, нарочито Рашчанки, добија само на кратко. Драгу му преотима – комуниста Филип.

Филип се појављује у *Ујаку наше вароши*, где се на трагу постмодерних мистификација целокупна „легенда” о њему доводи у питање: „Приче о Филипovим послератним доживљајима су непоуздане и често противречне. Велику збрку у већину прича уносила је оправдана сумња да је Филип уопште и постојао.” (Савић 1977: 72) Сходно поетици палимпсеста (в. Миликић 2024), што би било најсажетије одређење Савићеве поетике, уз друге ликове из *Бугарске баракe* и осталих пишчевих дела, Филип се појављује и у најновијем Савићевом роману, *Праскозорје, Господе*. Ту читамо и имплицитан (ауто)поетички запис о *Бугарској бараци*: „Било је то у време кад је велики фантастичар и мистификатор градио своју поетику на судбинама варошких беспосличара и превараната, силеџија и пијанца, које су се – у односу на исфабриковану стварност и уметност Револуционарне власти – наметале као симбол неукротивог и аутентичног живота” (Савић 2025: 17).

Један од фрагмената друге приче *Бугарске баракe*, „Хроника са клозетских зидова”, говори о кочијашу Џуци који осваја срца и слободних и заузетих Рашчанки. О Џуциној „мушкости, биковској, животињској” глас је растао „као некад, у давна времена, о добром и срчаном јунаку” (Савић 1969а: 26). Херојско и епско овде је, видимо, редуковано на телесност, сирови маскулинитет. Џуцин мотив да „ровари по женама” открива пак елементе критике комунистичког система:

И Џуца је, за раднике, неком џуцовском снагом прчкао, комбусао и роварио по женама једног онемоћалог рашчанског слоја, огрезлог у страстима и пороцима, у празном животу и грамзивој трци за влашћу и богатством. Неким радницима се чинило, и то су полупијани гласно и јасно изјављивали, да се Џуца свети, на неки начин, једном броју људи који су четрдесет четврте, када су Немци напустили варош, одрпани и гладни, помахнитали пуцали у иконе и ломили слике и намештај по богатим и кулашким кућама, да би, десет година касније, те исте слике и исти такав намештај истицали у својим великим становима и раскошним вилама. (Савић 1969а: 27)

5 Нешто развијенији наратив о Пери налазимо у репортажи „Две љубави Пере трактористе” (в. Савић 1969б).

Слично Џуди који на свој начин пркоси систему, Лука из истоимене цртице наратору-протагонисти и његовој екипи служи „за спрдачину и којекакве бургије”. Неугледни клошар имао је необичну навику да се, кад је пијан, наред кафане помокри. Богдан Поета, а он ће у збирци бити Богдан Јунски, „тврдио је да Лука на тај начин изражава незадовољство према свету у коме живи, да се тако буну против бирократије и тешког живота радника” (Савић 1969г). „Из приче се види зашто сам волео *Божје људе* Боре Станковића”, каже Савић (2016: 113). Сличне је атмосфере „Златни Митар”, прича *Бугарске баракe* о бескућнику који вади златне зубе из гробова. И прича „Друг” из Савићеве прве књиге говори о неугледном бескућнику, који у кафани кличе „Миловану Ђиласу у време када ни луд није помињао то име” (Савић 1969а: 75). Бескућника су ословљавали са „друг”, на шта би он одговарао, а то је постало изрека у Рашки: „Какав друг?! Нема данас друга. Лопов земљу притиск’о.” (Савић 1969а: 76) Занимљиво је, такође, што уз ову причу стоји пишчев коментар, графички издвојен. У посвети *Бугарске баракe* полемиче се да ли је у причама реч о „измишљеној” или „правој” Рашки, те тако и Савићев коментар уз причу „Друг” сведочи да је тема односа стварности и фикције средишња преокупација његовог писма, још од репортажа и цртица у *Студенци* (СТИШОВИЋ МИЛОВАНОВИЋ 2018: 9):

У Рашкој је заиста живео један бесиосличар, кога су звали Друг. Изрека: 'Какав друг?! Нема данас друга – лопов земљу притиск’о' – његова је. Бесиосличар је завршио слично јунаку ове цртице, иако је она написана годину дана пре његове смрти. (Савић 1969а: 78)

Могло би се рећи да *йолиитичко несвесно* (Џејмсон 1984) Савићеве збирке полази од моралне и сваке друге дезоријентације послератног човека. „Све до данас, култура насиља је суштински мушка у нашем свету”, наглашава на почетку студије о историји насиља савремени историчар Робер Мишамблед (2015: 7), а о томе сведочи и Савићева књига, пуна различитих грубости, па и силовања. У приче је, такође, утиснута шездесетосмашка мисао о тегобном животу тзв. обичног човека, *радника и сељака*, наспрам багатости и окрутности оних који су блиски власти. Младић Пеђа у причи „О Мили и Пеђи, Заго моја” очајан је јер живи у беди: „Шта ће ми диплома доктора и инжењера кад оматорим и оћелавим. Сад ми дај да уживам, сад. Док сам млад, док имам седамнаест година.” (Савић 1969а: 60) Савићева књига, такође, сведочи о убрзаном расту криминала и преступништва, који постају све већи проблем послератног света. „Убрзање у приливу богатства, све веће могућности његовог протока, одустајање од гомилање новца, пракса задуживања, смањивање удела непокретних добара у богатству, све то доприноси да крађа не изгледа ништа скандалознија од цепаарења или пореске преваре”, истиче Фуко и додаје да преступници у послератном друштву „нечему могу да послуже, ако ничему другом а оно барем за надзор других преступника” (Фуко 2010: 110, 111), што се и дешава у Савићим причама о комунистима, удбашима, милиционерима, као и у филмовима тог доба, између осталог у црноталасном остварењу *Млад и здрав као ружа* (1971) Јована Јовановића. Филм говори о проблематичном Стевану – Стиву, који је управо због свог делинквентског, гангстерског понашања – препознат од стране система и 'функционално' инкорпориран у њега.

У аутопоетичким записима уз приче „О Ани матуранткињи и Милану столару, Заго моја” и „О Мили и Пеђи, Заго моја” – а обе се заснивају „на форми сладуњавих и тугаљивих трач-разговора” (Савић 2019: 81) – читамо: „Капитални учинак прозе црног таласа није у освајању и обрађивању табу-тема тадашњег комунистичког друштва – како се то не без разлога тврдило – већ у промовисању

новог приповедачког језика и оживљавању маргиналних, ’ниских’ форми”, при чему је сказ „отворен за све врсте сленга и дијалеката (а и сленг и дијалект углавном доминирају у такзваној ниској култури)” (2019: 80–81) *Бугарска баракa* доноси, наиме, читав низ елемената тзв. ниске културе, укључујући и утицаје све популарнијих авантуристичких и криминалистичких филмова. У причи „О Аниматуранткињи и Милану столару, Заго моја” младић има „једну књигу с безобразном сликом на корицама” (Савић 1969a: 54). Он на грамофону слуша народне песме, између осталог песму „Марамича, свиленица”, као „и ону са заврзламама што их Чкаља изводи” (Савић 1969a: 54). У „Оморини” кафанска певачица Јелена лева „Са Овчара и Каблара” и „Нишка бања топла вода”. „Ову последњу песму понекад је певала трипут узастопце. Јелена се увијала, врцкала задњицом, вртела трбухом и тресла грудима” (Савић 1969a: 30).

Као израз супротстављања традиционалном моралу и институцијама, шездесетих се са Запада шири култ еротизма и права на задовољства (в. Сен Жан Полен 1999: 101–122). Наглашени еротски, па и ласцивни моменти у причама, такође су вид кокетизрања са ниским формама. Због таквих елемената, Југ Гризељ ће Савићеве приче означити као „порнографско штиво” (према: Савић 2016: 12). Макад из цртице „Покераши” чита забавно-еротску ревију *Чик*, а у Студентском граду се чита и *Плејбој* (Савић 1968b). Да чита ревију *Чик* (*џогоди*) помиње и скитница из последње приче *Бугарске баракe*, када говори о абортусу и контрацепцији, такође контроверзним темама у оно време.

Перу трактористу и жестоке типове *Бугарске баракe* можемо затећи „с цигаром у углу усана” (Савић 1967в). По овој пози посебно ће се прославити Мацко у *Младићима из Рашке*. Завршна прича *Бугарске баракe* написана је у другом лицу јединине; говори о авантурама ’с ону страну закона’ двојице дангуба, ситних шверцера, и проткана је дискретном (ауто)иронијом: „Ти вадиш изгњечено и згужвано пакло филтера 57. Узимаш један цигар, искривљен, исправљаш га, лизућеш и стављаш у угао усана. Филмска поза, банална филмска поза, али теби пристаје” (Савић 1969a: 87). Да цигарете употпуњују *имиц* правог мушкарца сматра и Андрија Курандић, јунак који чезне да постане „фрајер”, човек „тврда и мушка срца” (Савић 1972: 163):

Још у почетку, кад сам повукао први дим, и када сам се страшно загрцнуо, схватио сам шта све цигарета може да значи за једног младића: даје му озбиљност, добро му дође кад је усамљен, смирује га кад му је тешко, прекраћује му досаду, и, што је најважније, готово је неопходна у разговорима са девојкама [...] Ја сам се чак и фотографисао с цигаретом у устима. Хтео сам да видим да ли, бар на фотографији, израз моје њушке има сличности са симпатичним и мангупским лицем једног Белмонда. (Савић 1972: 163, 164)

НИН из 1968. доноси превод текста из светске периодике у ком се критикују америчке рекламе за цигарете које пушење повезују са мужевношћу:

Кроз ’земљу пушача’ рекламе за цигарете јашу стасити, снажни каубоји на дивним коњима; или се на таквим сликама виде спортска кола, авиони и гњурачка опрема. Стално се ради о приказивању дивног света пуног свежине и здравља. Из мушкараца на овим сликама зрачи надмоћна безбрижност, а лепе девојке се стално осмехују. (*НИН* 1968: 18)

Чини се, наиме, да је и „банална филмска поза” у *Бугарској бараци* алузија на Ж. П. Белмонда, који је шездесетих био једна од највећих филмских звезда, посебно услед успеха *До њоследњег даха* (1960). Белмондо је својим ликом афирмисао, као и Савићева збирка, естетику ружног. Текст „Садржај и порука ’црних

филмова”, такође објављен у *НИН*-у, говори о страним авантуристичким и криминалистичким филмовима, који, о чему се полемисало и у оквиру Партије, штетно утичу на омладину. Реч је о филмовима који уверљиво приказују криминалне радње. Њихови јунаци, при томе, „нису приказани као антидруштвени елементи”, већ у филмовима недостаје „морална санкција, тј. ’осуда’ зла” (Тодоровић 1969). *До последњег даха*, један од кључних филмова француског новог таласа, такође доноси елементе тако схваћених црних филмова, који ће утицати и на филмове југословенског црног таласа.

Бугарској бараци никако не пристаје одело *стварносна проза*, вишеструко проблематично, мада прилично раширено одређење ове поетике.

Савићев књижевни првенац јединствен је плес књижевне традиције и савремених, тзв. ниских облика.

Напослетку, *Бугарска барака* и већина Савићевих књига које ће тек доћи вечни су споменик пишчевом крају:

„Ти волиш Рашку. Одавно би отишао у Немачку, да радиш, али нећеш. Нећеш у туђе људе, у туђе земље. Лепше је бити у Рашкој скитница, беспосличар него богаташ у некој далекој, богу за леђима земљи.” (Савић 1969а: 92)

ЛИТЕРАТУРА

- ВН 1967: Београд филм приказује у својим биоскопима, *Вечерње новости*, год. XV, 30. октобар 1967, 23.
- Ђорђевић 2011: С. Ђорђевић, Удео Милисав Савића у настанку и развоју стварносне прозе, у: М. Милићевић (ур.), *Књижевно дело Милисав Савића: зборник радова са научног скупа одржаног у Рашки и Новом Пазару, 17. и 18. јуна 2011*, Рашка – Нови Пазар: Центар за културу „Градац”, Народна библиотека „Доситеј Обрадовић”, 83–94.
- Јеремић 1976: Љ. Јеремић, Венац приповедака Милисав Савића, *Проза новог стила: Критике и огледи*, Београд: Просвета, 199–210.
- Јуришевић 1993: М. Јуришевић, Време мушких: Милисав Савић: *Бугарска барака*, Видици, Београд, 1969, *На врху пера: критички написи*, избор и предговор Владислава Рибникар, Београд: БИГЗ, 182–184.
- Kurlansky 2004: М. Kurlansky, 1968: *The Year that Rocked the World*, New York: Ballantine books.
- Лалатовић 2023: Ј. Lalatović, *Tako se kalio čelik: Omladinska štampa i borba za slobodni univerzitet 1937–1968*. Beograd: Institut za književnost i umetnost.
- Маркузе 1968: Х. Маркузе, *Човек једне димензије: Расправе о идеологији развијеног индустријског друштва*, превод с енглеског Бранка Брујић, Сарајево: „Веселин Маслеша”.
- Миликић 2024: М. Миликић, Палимпсест путописне прозе Милисав Савића, у: (ур. Мирјана Бечејски, Ана Мумовић), *Ми и други кроз визуру Косова и Метохије: шематски зборник научних радова*, књ. 1, књижевност и језик, Лепосавић: Институт за српску културу, 243–257.
- Мишамблед 2015: Р. Мишамблед, *Историја насиља: Од краја средњег века до данас*, превод с француског Тамара Валчић Булић, Нови Сад: Академска књига.
- Мољковић 2008: И. Мољковић, ’Случај’ Студент: *документи*, припремио Илија Мољковић, предговор и поговор Небојша Поповић, Београд: Службени гласник.
- НИН 1968: Оно што реклама за цигарете не показује: потресна прича Хјуга Ј. Мунеја, који је као пушач оболео од рака ждрела, *Недељне информативне новине*, год. XVIII, бр. 901, 14. април 1968, 18.

- Раковић 2012: А. Раковић, *Рокеџрол у Југославији: 1956–1968: Изазов социјалистичком друштву*, Београд: Архипелаг.
- Росић 1990: Т. Росић, Јунаци којима измиче љубав, у: Милисав Савић, *Бугарска барака*, Београд: Рад, 145–148.
- Савић 2020: М. Савић, *Бандит и професор, Интервјуи Милисава Савића*, избор и предговор Ана Стишовић Миловановић, Рашка: Центар за културу, образовање и информисање „Градац”.
- Савић 1968а: М. Савић, Беспосличар, *Студент: Лист београдских студената*, год. XXXII, св. 24, 19. новембар 1968, 10.
- Савић 1969а: М. Савић, *Бугарска барака*, Београд: Унивезитетски одбор ССЈ.
- Савић, 2019: М. Савић, Милисав, *Бугарска барака са коментарима и прилозима*, Београд–Ниш: Рашка школа, Талија.
- Савић 1967а: М. Савић, Гале швалер, *Студент: Лист београдских студената*, год. XXXI, бр. 29, 12. децембар 1967, 14.
- Савић 1969б: М. Савић, Две љубави Пере трактористе, *Недељне информативне новине*, год. XIX, бр. 960, 1. VI 1969, 8–9.
- Савић 1969в: М. Савић, Езоповски језик изумире, разговор водио Коста Димитријевић, *Недељне информативне новине*, год. XIX, бр. 983, 9. XI 1969, 13.
- Савић 1969г: М. Савић, Лука, *Студент: Лист београдских студената*, год. XXXIII, св. 12/13, 28. април 1969, 7.
- Савић 1972: М. Савић, *Љубави Андрије Курандића*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Савић 1977: М. Савић, *Младићи из Рашке*, Београд: Слово љубве.
- Савић 1967б: М. Савић, Мутљаг, *Студент: Лист београдских студената*, год. XXXI, бр. 25, 14. новембар 1967, 10.
- Савић 1969д: М. Савић, О репортажи, *Студент: Лист београдских студената*, год. XXXIII, св. 17, 14. октобар 1969, 8.
- Савић 1967в: М. Савић, Перлонска кошуља, *Студент: Лист београдских студената*, год. XXXI, бр. 23, 31. октобар 1967, 6.
- Савић 2025: М. Савић, *Праскозорје, Господе! Процвети и пропасти наше вароши*, Београд: Дерета.
- Савић 2008: М. Савић, *Rimski dnevnik, приче и један роман*, Рашка: Ариадна.
- Савић 1968б: М. Савић, Соба и цимери, *Студент: Лист београдских студената*, год. XXXII, св. 10, 19. март 1968, 10.
- Савић 1985: М. Савић, *Тополо на шераси*, Београд: Београдски издавачко-графички завод.
- Савић 1977: М. Савић *Ујак наше вароши*, Београд: Српска књижевна задруга.
- Савић 2016: М. Савић, *Шездесетосмаи: Приче, рејорџаже и интервјуи из Студента '68*, Београд: Службени гласник.
- Сен-Жан-Полен 1999: К. Сен-Жан-Полен, *Контракултура: САД, шездесете године: раћање нових уштоија*, превод с енглеског Ђорђе Трајковић, Београд: Клио.
- Стишовић Миловановић 2018: А. Стишовић Миловановић, *Књиге за Људмилу: постоједерни романи Милисава Савића*, Рашка: Центар за културу, образовање и информисање „Градац”.
- Тодоровић 1969: А. Тодоровић, Садржај и порука 'црних филмова', *Недељне информативне новине*, год. XIX, бр. 964, 29. VI 1969, 10.
- Фуко 2010: М. Фуко, *Сисци и разговори*, приредио Младен Козомора, с француског превео Иван Миленковић, Београд: Федон.
- Џејмсон 1984: Ф. Џејмсон, *Полишиско несвесно: Пријоведане као друштвено-симболични чин*, превод с енглеског Душан Пухало, Београд: „Рад”.

(ANTI)HEROES IN MILISAV SAVIĆ'S
SHORT STORY COLLECTION *BUGARSKA BARAKA*

Summary

Milisav Savić's short story collection *Bugaraska baraka* ranks among the most significant works of Black Wave prose. In his debut book, Savić centers the narrative around the rough, often war-hardened characters of the town Raška during and after World War II. The genesis of the work reflects influences from both elite and popular culture. The nihilism brought about by the war, as suggested in the stories, propelled society and civilization toward hedonism and consumerism. Within this framework, profound interpersonal relationships are largely absent, subordinated to a worldview focused solely on the "here and now".

Keywords: Milisav Savić, *Bugaraska baraka*, Black Wave prose, short story, *Student*, reportage, (anti) hero

Magda G. Milikić

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41.09(082)
821.09(082)

**МЕЂУНАРОДНИ научни скуп Српски језик, књижевност, уметност
(19 ; 2024 ; Крагујевац)**

Српски језик, књижевност, уметност : зборник радова са XIX међународног научног скупа одржаног на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу (25-26. октобар 2024). Књ. 2, Пријатељство / [уредници Драган Бошковић, Часлав Николић]. - Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет Универзитета, 2025 (Крагујевац : Филолошко-уметнички факултет). - 587 стр. : илустр. ; 24 cm
Тираж 80. - Стр. 5-9: О трокњижју са XIX међународног научног скупа „Српски језик, књижевност, уметност” / уредништво. - Стр. 11: О књижевнокултуролошкој књизи са XIX међународног научног скупа „Српски језик, књижевност, уметност” / уредници. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резимеи на више језика.

ISBN 978-86-6218-001-8 (низ)
ISBN 978-86-80596-96-9

а) Српска књижевност -- Мотиви -- Пријатељство -- Зборници
б) Светска књижевност -- Мотиви -- Пријатељство -- Зборници

COBISS.SR-ID 178011657